

Kopējās lauksaimniecības politikas skaidrojums

Eiropas Komisija
Lauksaimniecība un lauku attīstība

Saturs

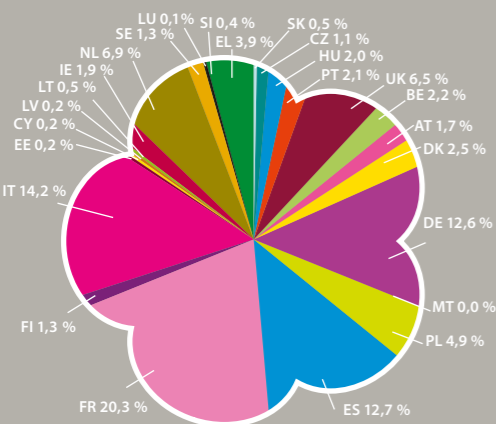
1.	Eiropas lauksaimniecības raksturīgākās iezīmes	4
2.	Lauksaimnieku loma	5
3.	Veiksmīgo pārmaiņu vēsture	6
4.	Sasniegumi, ar kuriem var lepoties	8
5.	Kvalitāte – panākumu ķīla	10
6.	Rūpes par laukiem	12
7.	Pārtikas nekaitīguma garantijas patērētājiem	13
8.	Atbalsts lauku rajoniem	14
9.	Jaunas dalībvalstis, jauni izaicinājumi	15
10.	ES – nozīmīgākā lauksaimniecības produkcijas tirgotāja pasaulē	16
11.	Cik KLP izmaksā?	18
12.	KLP – ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšana globalizācijas apstākļos	19

1.

Eiropas lauksaimniecības raksturīgākās iezīmes

DAĻA ES LAUKSAIMNIECISKAJĀ RAŽOŠANĀ (% – 2005)

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme un meži aizņem lielāko daļu Eiropas teritorijas, un no tiem lielā mērā ir atkarīgs lauku rajonu ekonomikas stāvoklis un lauku ainava. Lauksaimniecībai joprojām ir svarīga loma lauku ekonomikas ilgtspējīgā attīstībā.

Lauksaimnieki pilda daudz dažādu funkciju, sākot no pārtikas un nepārtikas preču ražošanas līdz pat lauku teritoriju apsaimniekošanai, dabas saglabāšanai un tūrisma pakalpojumu sniegšanai.

Tādējādi var teikt, ka lauksaimniecībai ir vairākas funkcijas:

- Eiropas Savienība ir viena no pasaules lielākajām pārtikas eksportētājām un lielākā importētāja, turklāt pārtiku ievie galvenokārt no jaunattīstības valstīm;
- Eiropas lauksaimniecības nozare izmanto drošas, tīras, videi nekaitīgas ražošanas metodes, tādējādi nodrošinot patērētāju prasībām atbilstošas kvalitātes produkciju;
- ES lauksaimniecības nozare kalpo lauku iedzīvotājiem. Tās nozīme neaprobežojas ar pārtikas ražošanu, jo lauksaimniecība palīdz saglabāt laukus kā vidi, kur dzīvot, strādāt un atpūties.

Eiropas lauksaimniecības politiku ES līmenī nosaka dalībvalstu valdības, un to isteno dalībvalstis. Šīs politikas mērķis ir atbalstīt lauksaimnieku ienākumu stabilitāti un paralēli tam veicināt tirgus pieprasījumam atbilstošas, augstas kvalitātes produkcijas ražošanu, kā arī mudināt lauksaimniekus meklēt jaunas attīstības iespējas, piemēram, iesaistīties enerģijas ražošanā, izmantojot atjaunojamus un videi nekaitīgus avotus.

2.

Lauksaimnieku loma

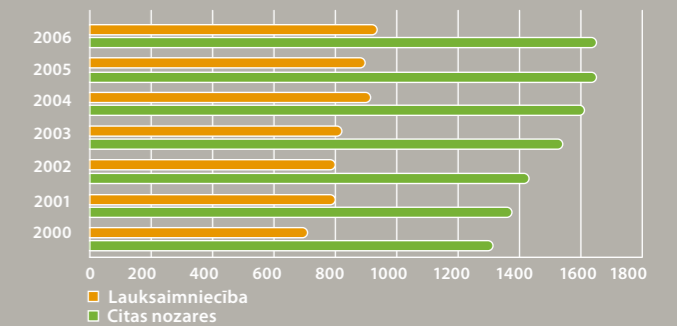
Lauksaimniecība nozīmē daudz vairāk par kultūraugu un dzīvnieku audzēšanu patēriņam pārtikā. Lauksaimnieka profesija ir sarežģīta un liek uzņemties daudzas dažādas lomas. Lielākajai daļai lauksaimnieku viņu nodarbošanās ir arī dzīvesveids.

Lauksaimnieku pamatnodarbošanās ir pārtikas ražošana, un tās procesā tiek izmantotas laika gaitā pārbaudītas tradīcijas, ko apvieno ar jaunākajām zinātnes atziņām un tehnoloģijām, lai gala rezultātā būtu iespējams piedāvāt nevainojamas kvalitātes pārtiku par pieņemamām cenām. Tradicionālās prasmes jāapvieno ar tehniskām zināšanām un uzņēmēja talantu. Lauksaimnieki ražošanas un tirdzniecības procesā arvien plašāk izmanto informācijas tehnoloģijas. Turklāt lauksaimniekiem jāspēj pārvaldīt savus īpašumus un jābūt zināšanām par ekoloģiju. Pēdējos gados papildus dzīvnieku veselības un labturības prasībām lauksaimniekiem jāpilda arī pārtikas nekaitīguma prasības. Diez vai vēl kādā citā profesijā ir nepieciešams tik plašs prasmju un spēju spektrs.

Vairums saimniecību ir nelieli, bieži vien ģimenes uzņēmumi. Šīs saimniecības daudzos lauku rajonos ir nozīmīgs darba devējs, un tām ir liela ietekme lauku dzīves norisēs.

Zemnieki nestrādā vieni – viņi ir pirmais posms pārtikas ražošanas procesā. Dažreiz lauksaimnieki savu produkciju pārstrādā paši, tomēr biežāk pārdod to citiem, kas ražo produktus, ko patērētāji pēc tam var izvēlēties veikalos plauktos.

KOPĒJO MĒNEŠALGU ATTĪSTĪBA EKONOMIKĀ UN KOPĒJIE MĒNEŠA IENĀKUMI LAUKSAIMNIECĪBĀ – EU 27

3.

Veiksmīgo pārmaiņu vēsture

Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) pastāvēšanai vienmēr ir bijis un joprojām ir skaidrs pamats. Tā ir nemīdīgi attīstījusies, atspoguļojot vajadzību maiņu gan lauksaimniecībā, gan sabiedrībā kopumā.

SĀKOTNĒJĀ KLP

KLP pirmsākumi meklējami piecdesmito gadu Rietumeiropā, kuras sabiedrību bija iedragājuši kara gadi un kur lauksaimniecība bija izpostīta un nespēja nodrošināt iedzīvotājus ar pārtiku. Sākotnēji KLP galvenais mērķis bija paaugstināt lauksaimniecības

produktivitāti, lai patērētājus varētu pastāvīgi nodrošināt ar pārtiku par pieņemamām cenām, kā arī lai garantētu ES lauksaimniecības nozares dzīvotspēju. KLP piedāvāja subsīdijas un garantētas augstas cenas lauksaimnieku produkcijai, tādējādi radot stimulu ražot pēc iespējas vairāk. Zemkopības pārstrukturēšanai tika piedāvāts finansiāls atbalsts, piemēram, subsidējot investīcijas saimniecību izaugsmē, kā arī vadības un tehnoloģiju prasmēs, lai piemērotos tā laika ekonomiskajiem un sociālajiem apstākļiem. Tika ieviesti tādi pasākumi kā atbalsts priekšlaicīgas pensionēšanās gadījumā, atbalsts arodapmācībai un mazāk attīstītiem reģioniem.

Ar KLP palīdzību ļoti veiksmīgi izdevās sasniegt sākotnējo mērķi – nodrošināt ES pašapgādi. Tomēr, sākot no astoņdesmitajiem gadiem, ES nācās saskarties ar gandrīz pastāvīgu saražotās produkcijas pārpalikumu. Daļu no šīs produkcijas ar subsīdiju palīdzību eksportēja, bet pārējo nācās uzglabāt vai atbrīvoties no tās. Šie pasākumi radīja lielas budžeta izmaksas, deformēja vairākus pasaules tirgus un ne vienmēr atbilda lauksaimnieku interesēm, – tādējādi tie drīz vien kļuva nepopulāri patērētāju un nodokļu maksātāju vidū. Tajā pašā laikā sabiedrība arvien vairāk uzmanības sāka pievērst ilgtspējīgai, uz vides saglabāšanu orientētai lauksaimniecībai. Šajā procesā deviņdesmito gadu sākumā par nozīmīgu pavērsiena punktu kļuva Riodežaneiro "Zemes samits" (1992).

KLP bija jāmainās – un tā mainījās!

KLP ŠODIEN

KLP piedzīvoja daudzas nozīmīgas pārmaiņas jau astoņdesmitajos, bet jo īpaši – deviņdesmitajos gados. Ražošanas ierobežojumi palīdzēja samazināt pārprodukciju (pirmās bija piena kvotas 1983. gadā). Tad īpašu vērību sāka pievērst videi nekaitīgai zemkopībai. Lauksaimniekiem bija jāsāk vairāk orientēties uz tirgu un jāņem vērā sabiedrības mainīgās prioritātes, tomēr viņi turpināja saņemt tiešos maksājumus (1992. gadā uzsāktā Makšerija reforma).

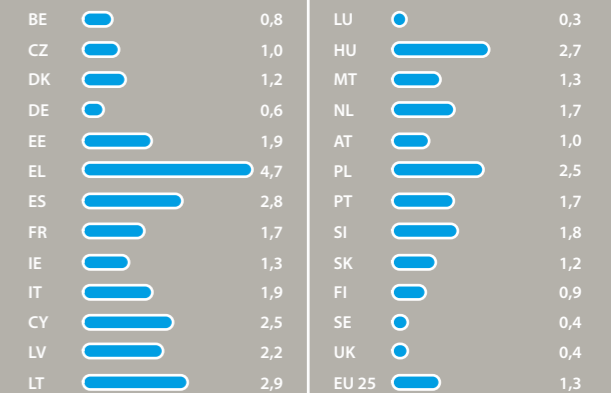
1999. gadā pieņemtā Agenda 2000 reforma mainīja uzsvarus un veicināja Eiropas lauksaimniecības konkurētspēju, turklāt reformā bija iekļauts jauns būtisks elements – lauku attīstības politika. Tās mērķis bija stimulēt dažādas lauku iniciatīvas, palīdzēt lauksaimniekiem pārstrukturēt savas saimniecības, dažādot ražošanu un uzlabot produkcijas reklāmu un noformējumu. Budžetam tika noteikti griesti, lai nodokļu maksātāji būtu droši, ka KLP izmaksas tiek kontrolētas. Visbeidzot, 2003. gadā tika panākta vienošanās uzsākt nākamo būtisko reformu.

Lauksaimniekiem vairs nemaksā tikai par to, ka viņi ražo pārtiku. Šodien KLP virzītājspēks ir pieprasījums. Pilnībā tiek ņemtas vērā patērētāju un nodokļu maksātāju intereses, vienlaikus dodot lauksaimniekiem brīvību ražot tirgū pieprasītu produkciju. Agrāk – jo vairāk lauksaimnieks saražoja, jo lielākas subsīdijas saņēma. Tagad lielāko daļu atbalsta lauksaimniekiem maksā neatkarīgi no saražotā daudzuma. Saskaņā ar jauno sistēmu lauksaimnieki

joprojām saņem tiešos maksājumus, kas paredzēti ienākuma stabilitātes nodrošināšanai, taču saikne ar ražošanas apjomu ir sarauta. Papildus tam lauksaimniekiem jāievēro vides, pārtikas nekaitīguma, fitosanitārie un dzīvnieku labturības standarti. Tiem zemniekiem, kas to nespēs, tiks samazināts tiešo maksājumu apmērs (šo nosacījumu apzīmē arī ar terminu "savstarpēja atbilstība"). Saraujot saikni starp subsīdijām un ražošanas apjomu (ko izsaka ar terminu „nošķiršana”), ES lauksaimnieki varēs vairāk orientēties uz tirgu. Viņi varēs brīvi izvēlēties sev izdevīgu ražošanu, tomēr saglabājot noteiktu ienākumu stabilitāti.

Šo reformu virkne ir skaidrāk iezīmējusi KLP nākotni, ļaujot labāk saskatīt tās kopējo sabiedrisko vērtību.

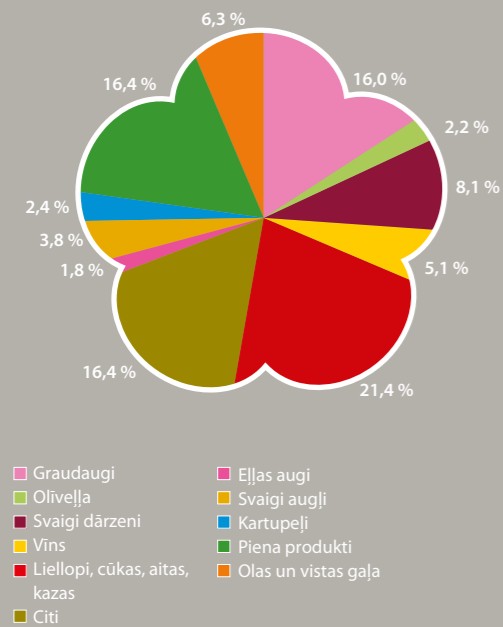
LAUKSAIMNIECĪBAI ATBILSTOŠĀ DAĻA % IEKŠZEMES KOPPRODUKTĀ (IKP) – 2005

4.

Sasniegumi, ar kuriem var lepoties

GALVENĀ ES LAUKSAIMNIECĪBAS PRODUKCIJA (% no kopējā apjoma – 2005)

Lauksaimniecības efektivitātes palielināšanās un KLP piedāvātie stimuli kopš sešdesmitajiem gadiem radīja ievērojamu pārtikas ražošanas pieaugumu. Krasi uzlabojās ražošanas un pašapgādes līmenis. Vienlaikus palielinājās saimniecību ienākumi, ko bieži vien veicināja saimniecību palielināšanās, jo, tā kā daudzi lauksaimnieki nozari pameta, saimniecības apvienojās.

MĒS RAŽOJAM GANDRĪZ VISU

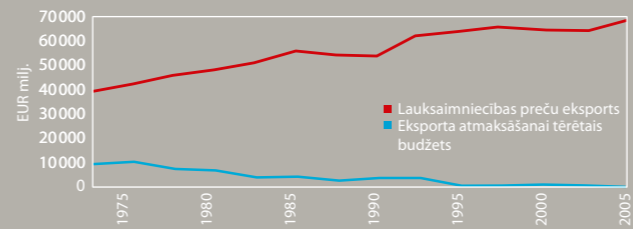
Eiropā iespējams saražot gandrīz visus lauksaimniecības produktus. Attiecībā uz dažiem produktiem, piemēram, olīveļļu, gaļas izstrādājumiem, vīnu, viskiju un citiem alkoholiskajiem dzērieniem, Eiropa tiek uzskatīta par pasaules līderi. Tomēr vienlaikus ES ir arī viena no lielākajām dažādu produktu importētājām.

Šīs dabiskās priekšrocības un KLP atbalsts sekmēja strauju ražīguma uzlabošanu, ražošanas pieaugumu, pārtikas drošumu lielākajai daļai produkcijas un, visbeidzot, daudzu lauksaimniecības preču pārpalikumu.

Lai nepieļautu lauksaimniecības produktu iepirkuma cenu krasu kritumu, pārpalikušo produkciju izņēma no aprites, intervences sistēmas ietvaros subsidējot produktu uzglabāšanu vai eksportu uz trešām valstīm.

Astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados ES ieviesa pasākumus, lai mēģinātu ierobežot pārprodukciju. Tādēļ tika noteiktas piena ražošanas kvotas un sodi par to pārsniegšanu, noteikti apstrādājamās subsidētās zemes platības un subsidētā dzīvnieku skaita ierobežojumi, kā arī sākotnēji brīvprātīgs, bet vēlāk obligāts atmatu īpatsvars. Pakāpeniski šī politika deva augļus, un pārprodukcijas apjomus izdevās samazināt. Deviņdesmitajos gados īstenotās KLP reformas, kuru rezultātā samazinājās ES un pasaules cenu atšķirības, kā arī Pasaules Tirdzniecības organizācijas

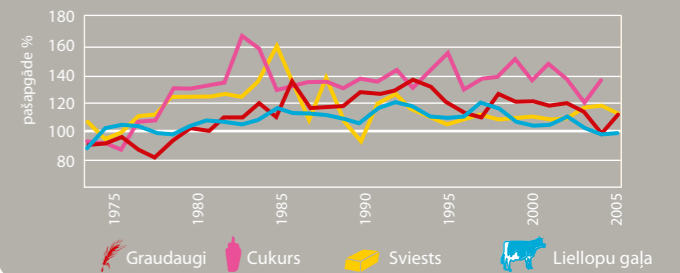
ATBALSTS EKSPORTAM SAMAZINĀS, BET APJOMI TURPINA AUGT

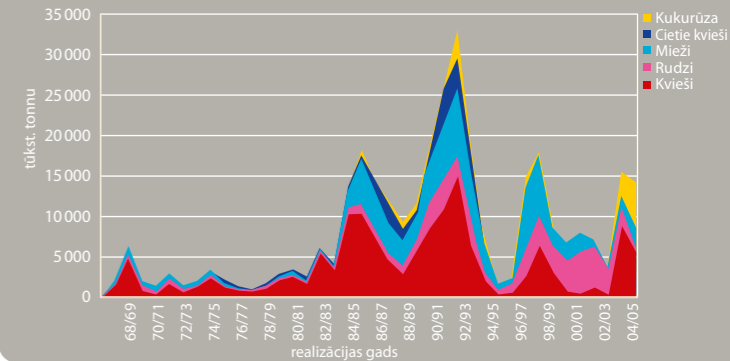
(PTO) 1995. gada lauksaimniecības nolīgums samazināja eksporta subsīdiju izmantošanu (t. i., kompensāciju piešķiršanu eksportētājiem, ja eksportētās preces cena pasaules tirgū bija zemāka nekā ES).

Šo politikas iniciatīvu rezultātā ES izdevās samazināt eksporta subsīdijas, vienlaikus saglabājot un atsevišķos gadījumos pat palielinot savas lauksaimniecības produkcijas eksportu. Tomēr lauksaimniecības nozarē ES joprojām ir neto importētāja, turklāt lauksaimniecības produktus galvenokārt ievie no jaunattīstības valstīm.

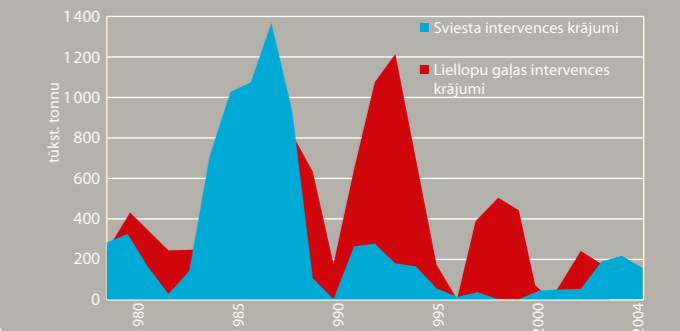
GRAUDAUGU, CUKURA, SVIESTA UN LIELLOPU GAĻAS PAŠAPGĀDES ATTĪSTĪBA ES

PĀRTIKAS UZKRĀJUMI VAIRS NEPASTĀV Valsts graudaugu krājumu attīstība (intervences krājumi)

Liellopu gaļas un sviesta valsts krājumu attīstība (intervences krājumi)

5.

Kvalitāte – panākumu ķīla

Eiropa ir pazīstama ar lauksaimniecības produktu daudzveidību, kam pamatā ir dabiskās vides faktori un gadsimtos pilnveidotās zemkopības metodes. Ņemot vērā izkopto ēdienu gatavošanas mākslu, ēdieniem un dzērieniem ir milzīga loma Eiropas tautu un reģionu kultūras identitātē. Augsta kvalitāte ir galvenā ES lauksaimniecības priekšrocība.

KĀ ES VEICINA AUGSTĀKĀS KVALITĀTES PĀRTIKAS PRODUKTU RAŽOŠANU?

Eiropā ir daudz dažādu reģionu, un lauksaimniecības produktu ražošanas apstākļi atšķiras. Dažādos reģionos ir dažādas specifiskas ražošanas metodes un kulinārijas tradīcijas. Eiropas un pasaules patērētāji izrāda arvien pieaugošu interesi par šo pārtikas produktu īpašībām, un ES ir noteicošā loma šo augstas kvalitātes īpašību uzlabošanā.

ES garantē pārtikas kvalitāti ar dažādu metožu palīdzību, piemēram, tā isteno pasākumus pārtikas nekaitīguma un higiēnas uzlabošanai, nosaka skaidrus noteikumus attiecībā uz marķējumu, pieņem regulas par dzīvnieku un augu veselību un dzīvnieku labturību, nodrošina pesticīdu atlieku un pārtikas piedevu kontroli un sniedz informāciju par produktu uzturvērtību. ES pieeja ietver stingras uzraudzības un kontroles sistēmas, paralēli nodrošinot efektīvu ES vienotā tirgus darbību.

PASTĀVĪGI PILNVEIDOŠANĀS CENTIENI

Pārtikas kvalitātes uzlabošana vienmēr ir bijusi KLP sastāvdaļa, sākot jau no vīna kvalitātes marķējuma astoņdesmitajos gados, kas vēlāk tika ieviests arī olīveļļai un dārzeņiem.

Šiem centieniem šobrīd ir atvēlēta nozīmīgāka vieta lauksaimniecības politikā. Lai uzlabotu pārtikas kvalitāti, darbs notiek visās KLP jomās.

Daži piemēri:

- Liellopu identifikācijas sistēmas un marķēšanas noteikumi, kas izstrādāti, lai nodrošinātu pilnīgu gaļas produktu izsekojamību, sākot no veikala līdz pat attiecīgajai fermai;
- Lauku attīstības politikas ietvaros zemniekiem pieejams finansiālais atbalsts produktu kvalitātes uzlabošanai;
- Īpašs atbalsts pārejai uz bioloģisko lauksaimniecību.

ĪPAŠIEM PRODUKTIEM – ĪPAŠAS PAZĪMES

Dažu produktu unikālo būtību un kvalitāti nosaka to ražošanas vieta un izgatavošanas veids. Patērētāji un pārtikas tirgotāji izrāda arvien lielāku interesi par produktu ģeogrāfisko izcelsmi un citām īpašībām. ES to apzinās, un ir izstrādājusi trīs veidu "kvalitātes zīmes".

Produktiem ar PDO (ACVN – aizsargāts cilmes vietas nosaukums) zīmi jābūt pierādītām īpašībām, ko nosaka tieši konkrētā reģiona ģeogrāfiskās īpatnības un ražotāju prasmes.

Produktam, kas apzīmēts ar PGI (AĢIN – aizsargāta ģeogrāfiskās izcelsmes norāde) zīmi, ir īpašas pazīmes vai slava, kas to saista ar noteiktu apvidu, un vismaz viens šā produkta ražošanas posms tiek īstenots šajā konkrētajā apvidū.

Zīme TSG (produkts ar garantētām tradicionālām īpatnībām) tiek izmantota, lai apzīmētu produktus, kuriem ir kādas sevišķas īpašības un kuru izgatavošanā izmantotas tradicionālas metodes vai arī tikai šim produktam raksturīgas sastāvdaļas.

Šo kvalitātes norāžu aizsardzībai ir šādas priekšrocības:

- Tās patērētājiem sniedz garantiju par produkta izcelsmi un izgatavošanas metodēm;
- Tās sniedz efektīvu komercinformāciju par produktiem ar augstu pievienoto vērtību;
- Tās atbalsta augstas kvalitātes produkciju ražojošus vietējos uzņēmumus, aizsargājot konkrētas pārtikas markas pret viltojumiem.

Līdz 2007. gada pavasarim ES bija reģistrētas gandrīz 750 ģeogrāfiskās izcelsmes norādes, cilmes vietas nosaukumi un produkti ar garantētām tradicionālām īpatnībām. Papildus tam ES tirgū aizsargā aptuveni 2 000 ģeogrāfiskās izcelsmes norādes vīniem un alkoholiskajiem dzērieniem, kuru izcelsmes vieta ir ES vai trešās valstis.

BIOLOĢISKĀ LAUKSAIMNIECĪBA

Bioloģiskā jeb organiskā lauksaimniecība ir ražošanas metode, kas saglabā augsnes struktūru un auglību, paredz augstus dzīvnieku labturības standartus un nepieļauj dažādu lauksaimniecībā parasti

atļautu produktu izmantošanu (kā piemērus var minēt pesticīdus, herbicīdus, ķīmisko mēslojumu, ģenētiski modificētus organismus vai tādus augšanas stimulantus kā antibiotikas). Zemkopji izmanto tādus paņēmienus, kas palīdz saglabāt ekosistēmu un mazināt piesārņojumu. Bioloģiskās pārtikas ražošanā ir pieļaujams pavisam ierobežots skaits piedevu un pārstrādes līdzekļu.

ES noteikumi garantē bioloģisko pārtikas produktu autentiskumu neatkarīgi no to ražošanas vietas un nodrošina pareizu šīs produkcijas marķēšanu. Saskaņā ar likumu pārtikas produktu apzīmējums "organisks" un tā ekvivalenti citās valodās ir pieļaujami tikai bioloģiskās lauksaimniecības produkcijai. Tas patērētājiem dod garantiju par iegādātā bioloģiskā produkta kvalitāti un drošumu.

ES bioloģiskā lauksaimniecība ir viena no dinamiskākajām nozarēm – 2004. gadā bija 150 000 saimniecību ar kopējo platību 5,8 miljoni hektāru jeb 3,5 % no kopējās lauksaimniecībā izmantojamās platības. Bioloģiskās pārtikas ražotāji un lauksaimnieki var izmantot ES ieviesto bioloģiskās pārtikas marķējumu. Šī zīme apliecina, ka:

- Vismaz 95 % produkta sastāvdaļu ir ražotas bioloģiski;
- Produkts atbilst oficiālās kontroles sistēmas noteikumiem;
- Uz produkta norādīts ražotāja, izgatavotāja vai tirgotāja nosaukums un kontrolējošās iestādes nosaukums vai kods.

6.

Rūpes par laukiem

Lauku teritorijas aizņem 90 % no ES kopējās teritorijas. Vairāk nekā pusi lauku teritoriju izmanto lauksaimniecībā. Šis fakts vien izsaka lauksaimniecības nozīmi ES dabiskās vides aizsardzībā. Lauksaimniecība un daba ļoti ietekmē viena otru. Gadsimtiem ilgi lauksaimniecība ir devusi ieguldījumu vērtīgu, daļēji dabisku biotopu radīšanā un uzturēšanā. Šodien šāda vide ir raksturīga daudzām ES ainavām un ir mājvieta daudzveidīgai dzīvajai dabai.

AGROVIDES AIZSARDZĪBAS PASĀKUMI

ES atbalsta agrovides aizsardzības shēmas kopš to ieviešanas ar KLP 1992. gada reformu. Šīs shēmas mudina lauksaimniekus piedāvāt vidi saudzējošus pakalpojumus, kas ir vairāk nekā tikai labas saimniekošanas prakses un tiesību aktos noteikto pamatstandartu ievērošana. Šie principi veido vienu konkrētu 2007.–2013. gada lauku attīstības politikas asi. Atbalstu var saņemt zemkopji, kas uz vismaz pieciem gadiem brīvprātīgi uzņemas saistības agrovides aizsardzības jomā. Attiecībā uz dažiem saistību veidiem var tikt noteikts ilgāks periods atkarībā no to ietekmes uz vidi. Daļībvalstīm obligāti jāpiedāvā lauksaimniekiem šādas

agrovides aizsardzības shēmas. Tas liecina par šīm shēmām piešķirto politisko prioritāti.

TĪRĀKA VIDE

ES cenšas palīdzēt videi:

- Piedāvājot finansiālu atbalstu zemniekiem, kas piekrīt attiecīgi pielāgot savu saimniekošanu, piemēram, samazināt ražošanas faktoru skaitu vai dzīvnieku skaitu uz zemes hektāru, atstāt lauku malas neapstrādātas, izveidot dīķus vai citus vides objektus, stādīt kokus un veidot dzīvžogus, tādējādi nodrošinot vairāk par ierasto labas lauksaimniecības metožu ievērošanu;
- Palīdzot segt ar vides saglabāšanu saistītās izmaksas;
- Prasot lauksaimniekiem ievērot vides tiesību aktus (kā arī pārtikas nekaitīguma un sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības normas) un attiecīgi rūpēties par savā īpašumā esošo zemi, lai viņi būtu tiesīgi saņemt tiešos maksājumus.

ĢENĒTISKI MODIFICĒTI ORGANISMI UN ES LAUKSAIMNIECĪBA

ES tiesību akti attiecībā uz ģenētiski modificētiem organismiem (ĢMO) pastāv no deviņdesmito gadu sākuma, un kopš tā laika tiek izvērtēti un pilnveidoti. ES ievieša īpašus tiesību aktus, lai pasargātu iedzīvotāju veselību un apkārtējo vidi. Vienlaikus tika radīts vienots biotehnoloģiju tirgus. Ir izveidots apstiprināšanas process, kas paredz, ka pirms nonākšanas vidē vai tirgū ikvienu ģenētiski modificētu organismu, no tā iegūtu vai to saturošu produktu (piemēram, kukurūza, eļļas rapsis vai mikroorganismi) vērtē, analizējot iespējamās cilvēku veselības un apkārtējās vides apdraudējumus.

7.

Pārtikas nekaitīguma garantijas patērētājiem

KLP ir attīstījusies ne tikai lauksaimniecībā notikušo izmaiņu dēļ, bet arī reaģējot uz sabiedrības prasībām. Sabiedrība arvien uzstājīgāk interesējas par pārtikas higiēnu un nekaitīgumu un dzīvnieku labturību. Šajā ziņā KLP un citas ES politikas jomas kopš deviņdesmitajiem gadiem ir kļuvušas daudz stingrākas.

PĀRTIKAS NEKAITĪGUMS

Eiropas patērētāji pieprasa drošu un veselīgu pārtiku. ES rūpējas par to, lai mūsu lietotā pārtika atbilstu vienādi augstiem standartiem visās dalībvalstīs. Attiecīgās normas piedzīvoja vērienīgas pārmaiņas, reaģējot uz satraukumu, ko pārtikas nekaitīguma jomā izraisīja, piemēram, govju trakumsērgas uzliesmojums vai lopbarībā atklātais dioksīns. Šo pārmaiņu mērķis bija panākt, lai ES pārtikas nekaitīguma tiesību akti būtu iespējami visaptveroši un lai patērētājiem tiktu sniegta iespējami daudz informācijas par potenciālajiem riskiem un to mazināšanas pasākumiem.

Rūpes par pārtikas nekaitīgumu sākas katra zemnieka saimniecībā. ES noteikumi attiecas uz visiem pārtikas ražošanas posmiem, sākot

no fermas vai lauka līdz pārtikas nonākšanai uz šķīvja, neatkarīgi no tā, vai pārtika ir ražota ES vai ieviesta no citām valstīm.

ES pārtikas nekaitīguma stratēģija ietver četrus svarīgus elementus:

- Pārtikas un lopbarības nekaitīguma noteikumi;
- Neatkarīgas un publiski pieejamas zinātnes atziņas;
- Noteikumu piemērošanas un procesu kontroles pasākumi;
- Patērētāju tiesības izdarīt savu izvēli, pamatojoties uz pilnīgu informāciju par pārtikas izcelsmi un sastāvu.

DZĪVNIEKU VESELĪBA UN LABTURĪBA

Lai pārtika būtu droša, tai jābūt iegūtai no veselīgiem dzīvniekiem. Viena no ES prioritātēm ir dzīvnieku veselības nodrošināšana, ievērojot labu veterināro praksi un novēršot dzīvnieku infekcijas slimību uzliesmojumus, piemēram, mutes un nagu sērgu, cūku mēri vai putnu gripu. Ja tomēr tiek konstatēts infekcijas uzliesmojums, to rūpīgi uzrauga un veic pasākumus, lai ierobežotu infekcijas izplatīšanos. Lai dzīvniekus un to produktus varētu ievest vai pārdot ES, tiem jāatbilst stingrām veselības prasībām. Dzīvnieku labturības ES normu pamatprincips ir novērst dzīvnieku pakļaušanu sāpēm vai ciešanām, ja no tā iespējams izvairīties. Šo principu atspoguļo skaidri noteikumi par vistu, cūku un teļu audzēšanas, transportēšanas un kaušanas apstākļiem. Noteikumus regulāri pielāgo atbilstīgi jaunākajiem zinātniskajiem datiem, un šie noteikumi ir vieni no stingrākajiem pasaulē.

Pētījumi liecina, ka fermās audzētie dzīvnieki ir veselāki un dod labāku produkciju, ja tos pienācīgi aprūpē.

KLP IEGULDĪJUMS

Pārtikas nekaitīguma garantēšana un augstu dzīvnieku veselības un labturības standartu ievērošana nav tikai normās noteikta. KLP lauksaimniekiem dod iespēju dažādi stimulēt rezultātu uzlabošanu šajās jomās. Minēto standartu ievērošana, piemērojot savstarpējās atbildības principu, dod labumu visai sabiedrībai, taču lauksaimniekiem var nozīmēt ievērojamus izdevumus. Tāpēc viņiem uzlabojumu veikšanai minētajās jomās ir pieejams finansiāls atbalsts no lauku attīstības programmām.

8.

Atbalsts lauku rajoniem

Ņemot vērā, ka gandrīz 60 % no ES 27 dalībvalstu iedzīvotājiem dzīvo lauku rajonos, kas aizņem 90 % no kopējās teritorijas, lauku attīstība ir vitāli svarīga politikas joma. Zemkopība un mežkopība lauku teritorijās ir galvenie zemes izmantošanas veidi, un tādēļ tie ir uzskatāmi par būtiskiem lauku rajonu attīstības elementiem un pamatu spēcīgām sociālajām saitēm un ekonomiskajai attīstībai, kā arī dabas resursu izmantošanai un ainavas veidošanai.

Daudzas Eiropas Savienības 27 dalībvalstīs veiktās sabiedriskās domas aptaujas nepārprotami liecina, ka Eiropas iedzīvotājiem ir svarīgi, lai lauki būtu attīstīti un tiktu apsaimniekoti ilgtspējīgā veidā.

ĪPAŠS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAS ATBALSTAM

Eiropas Savienības stratēģiskās pamatnostādnes lauku attīstības jomā tika pieņemtas 2006. gada februārī. Lauku attīstības politika tika stiprināta, lai lauku rajoniem palīdzētu pielāgoties XXI gadsimta ekonomiskajai, sociālajai un vides situācijai. Jaunpieņemtie tiesību akti un Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai skaidri iezīmē to, ka, lai laukos veicinātu ilgtspējīgu attīstību, saskaņā ar Lisabonas stratēģiju

un Gēteborgas Eiropadomes sanāksmē nolemto jāstimulē izaugsme un darbavietu radīšana. Lauku attīstības politika laika posmā no 2007. gada līdz 2013. gadam saskaņā ar lauku attīstības regulā noteiktajiem trim virzieniem balstās uz 3 pamattēmām: zemkopības konkurētspējas uzlabošana, vides uzlabošana un atbalsts zemes apsaimniekošanai, dzīves kvalitātes uzlabošana un saimnieciskās darbības dažādošana. Ceturtais ir "LEADER virziens", kam pamatā ir veiksmīgā Kopienas LEADER iniciatīvas pieredze, un tā mērķis ir rosināt vietējā līmeņa lauku attīstības stratēģiju īstenošanu, izmantojot vietējo pašvaldību un privātā sektora partnerību. Lauku attīstībai būs pieejams vairāk līdzekļu, jo tiek samazināti saimniecībām piešķirtie tiešie maksājumi un attiecīgie līdzekļi atvēlēti lauku attīstības pasākumiem. Šo pieeju dēvē par modulāciju, un tā nozīmē, ka dalībvalstīm tagad ir jāsamazina (sākot no 2007. gada par 5 %) visi tie tiešie maksājumi, kuru apjoms gada laikā pārsniedz 5 000 itāli.

LAUKU ATTĪSTĪBA

Lauksaimniekiem un citiem lauku rajonos strādājošiem tiek piedāvāts atbalsts šādās jomās:

- Jaunu zemkopības paņēmieni un lauku arodu apguve;
- Atbalsts jaunajiem zemniekiem saimniecību veidošanā;
- Atbalsts gados vecākiem lauksaimniekiem, kas vēlas doties pensijā;
- Saimniecības ēku un tehnikas modernizācija;
- Atbalsts lauksaimniekiem, lai to produkcija un darbība atbilstu augstajiem ES standartiem galvenokārt vides aizsardzības, dzīvnieku labturības un sabiedrības veselības jomā;
- Atbalsts pārtikas pārstrādes iespēju radīšanai uz vietas, tādējādi ļaujot lauksaimniekiem gūt papildu peļņu no saviem produktiem, palielinot to vērtību;
- Produktu kvalitātes uzlabošana un kvalitatīvu produktu komercializācija;
- Ražotāju apvienību veidošana jaunajās dalībvalstīs;
- Atbalsts lauksaimniekiem kalnainās vai citās lauksaimniecībai mazāk piemērotās teritorijās;
- Ciemu un ēku atjaunošana;
- Tūrisma veicināšana;
- Lauku mantojuma aizsardzība un saglabāšana;
- Agrovīdes pasākumi vides uzlabošanai;
- Vietējo darba grupu izstrādātās attīstības stratēģijas.

9.

Jaunas dalībvalstis, jauni izaicinājumi

Eiropas Savienības paplašināšanās, uzņemot 10 jaunas dalībvalstis (Čehiju, Igauniju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Maltu, Poliju, Slovākiju, Slovēniju un Ungāriju) 2004. gada 1. maijā un Bulgāriju un Rumāniju 2007. gada 1. janvārī, bija vēsturiski mirkļi Eiropas atjaunošanā pēc gadsimtiem ilgušajām destruktīvajām dališanās tendencēm. Eiropa kā vienots veselums būs ieguvēja politiskās stabilitātes un drošības ziņā, kā arī gūs labumu no ES iekšējā tirgus paplašināšanās no 380 līdz teju 500 miljoniem iedzīvotāju.

Skaitliskā izteiksmē paplašināšanās ietekme uz ES lauksaimniecību ir milzīga. Kādreizējo 15 dalībvalstu sešiem miljoniem lauksaimnieku tagad piepulcējas vēl septiņi miljoni. Veco 15 dalībvalstu Eiropas Savienības 130 miljoniem hektāru lauksaimniecībā izmantojamās zemes līdz ar jauno 12 valstu iestāšanos klāt nāk aptuveni 55 miljoni hektāru, kas nozīmē 40 % pieaugumu. Tomēr ražošanas jaunajā 27 dalībvalstu ES lielākajai daļai produktu varētu pieaugt tikai par apmēram 10–20 %. Tas norāda, ka plašais jauno dalībvalstu lauksaimnieciskās ražošanas potenciāls ne tuvu netiek izmantots pilnā apjomā.

Jauno dalībvalstu lauksaimniekiem ir pieeja vienotajam ES tirgum un priekšrocības, ko rada relatīvi stabilās cenas, tiešie maksājumi (kas tiek regulēti, lai pamazām sasniegtu ES līmeni) un lauku attīstības programmas.

Lai gan jaunajās dalībvalstīs pēdējos gados ir daudz paveikts lauksaimniecības nozares modernizācijā un pārstrukturizācijā, viens no pamatuzdevumiem ir uzlabot dzīves līmeni lauku rajonos. Plaši publiskotās pārtikas līmeņa atšķirības starp 15 valstu ES un jaunajām dalībvalstīm lauku rajonos ir vēl izteiktākas (2001. gadā šis līmenis bija 45 % no ES-15 līmeņa, balstoties uz IKP uz vienu iedzīvotāju, rēķinot pēc pirktspējas paritātes). Iemesls tam ir šajos reģionos raksturīgie zemie ienākumi un augstais bezdarba līmenis, salīdzinot ar pilsētām (turklāt šī atšķirība jaunajās dalībvalstīs salīdzinājumā ar vecajām ir īpaši izteikta).

ES jau ir uzsākusi darbu, lai risinātu šo problēmu. Tiek ieviesti jauni lauku attīstības pasākumi, kas izstrādāti atbilstoši īpašajai situācijai jaunajās dalībvalstīs.

Ir būtiski norādīt, ka ES dalības uzliktie pienākumi jauno dalībvalstu lauksaimniekiem bija jāpilda jau no iestāšanās brīža. Spilgts piemērs ir pārtikas nekaitīguma joma, kas ES patērētājiem ir tik būtiska, ka tajā nevarēja pat pieļaut domu par ES līmeņa standartu pazemināšanu.

10.

ES – nozīmīgākā lauksaimniecības produkcijas tirgotāja pasaulē

Eiropas Savienībai ir plaši sakari un tirdzniecības kontakti ar citām valstīm un tirdzniecības blokiem. Tā ir viena no galvenajiem dalībniekiem vispasaules lauksaimniecības tirgū kā lielākā pārtikas produktu importētāja un otra lielākā eksportētāja. ES ir vadošā loma starptautisko tirdzniecības līgumu sagatavošanā Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) ietvaros. Tā ir arī noslēgusi vai gatavojas noslēgt divpusējus tirdzniecības līgumus ar atsevišķām trešām valstīm, kā arī brīvās tirdzniecības līgumus ar tuvākajām kaimiņvalstīm. ES veido īpašas attiecības ar jaunattīstības valstīm, piedāvājot labvēlīgus noteikumus pieejai ES tirgum, un veido attiecības ar tādiem reģionālajiem grupējumiem kā Mercosur valstīm Dienvidamerikā. ES ir vienīgais no lielākajiem attīstīto valstu tirdzniecības blokiem, kas ne tikai sniedz jaunattīstības valstīm pieeju savam tirgum ar atvieglotiem nosacījumiem, bet praksē arī importē no tām ievērojamus daudzumus lauksaimniecības produkcijas.

DAUDZPUSĒJO TIRDZNICĪBAS NOTEIKUMU NOZĪME

ES nostāja ir tāda, ka aizvien pieaugošie tirdzniecības apjomi starp valstīm neatkarīgi no to attīstības līmeņa prasa daudzpusējus tirdzniecības noteikumus, kas būtu izdevīgi visām valstīm, jo īpaši mazāk attīstītajām. Tieši šā iemesla dēļ ES atbalsta PTO un vienmēr tajā aktīvi piedalās diskusijās un sarunās par lauksaimniecības preču tirdzniecību. ES apņēmīgi atbalsta Dohas raunda daudzpusējās sarunas, kuru mērķis ir turpināt tirdzniecības liberalizāciju un veicināt attīstību. Lauksaimniecības jomā 2004. gada augustā panāktā vienošanās bruģēja ceļu turpmākām sarunām, kuru rezultātā lauksaimniecības tirgum būtu jāklūst ievērojami liberālākam salīdzinājumā ar iepriekšējās tirdzniecības sarunās (Urugvajas raundā) panākto. Šī vienošanās ietver Eiropas Savienības KLP reformas. Tai būtu ievērojami jāsamazina tirgu kropļojošās lauksaimniecības subsīdijas un jāizskauž negodīgā eksporta konkurence, bet jāveicina ievērojama lauksaimniecības produkcijas tirgus atvēršana, vienlaikus pieļaujot īpašus noteikumus attiecībā uz mazāk aizsargātiem produktiem. Uz visām jaunattīstības valstīm attieksies īpaši noteikumi, kuri dos iespēju liberalizācijas pasākumus īstenot ilgākā laika posmā.

OTRA LIELĀKĀ EKSPORTĒTĀJA UN LIELĀKĀ IMPORTĒTĀJA PASAULĒ

Eiropas lauksaimniecība ieņem nozīmīgu vietu pasaules lauksaimniecības tirgū. Eiropas Savienības lauksaimniecības nozares spēja ražot lielu produkcijas apjomu, kā arī šīs produkcijas daudzveidība un kvalitāte ir ļāvusi ES kļūt par nozīmīgu dažādu pārtikas produktu eksportētāju – tā ir otra lielākā eksportētāja pasaulē, kuras kopējais eksporta apjoms 2006. gadā bija 72,553 miljardi itāli.

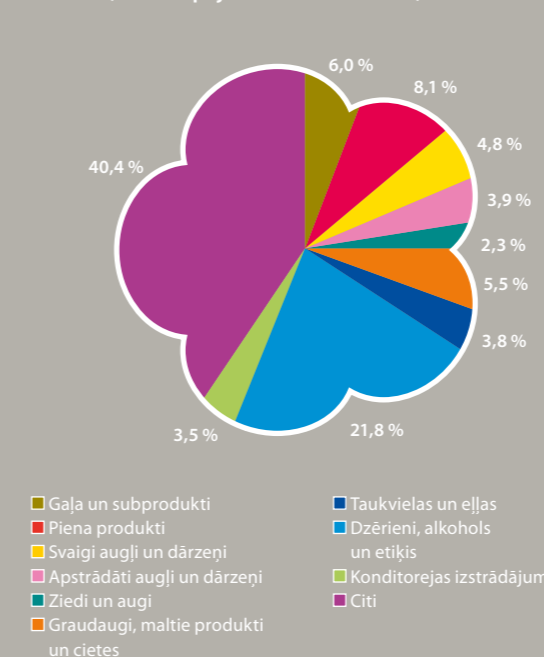
Taču šī nekādā gadījumā nav vienvirziena tirdzniecība, jo ES ir arī lielākā lauksaimniecības produktu importētāja pasaulē. 2006. gadā lauksaimniecības produktu importa apjoms ES bija 67,876 miljardi itāli.

ES tīrais eksports kopš 1990. gada ir samazinājies pilnīgi visās pozīcijās.

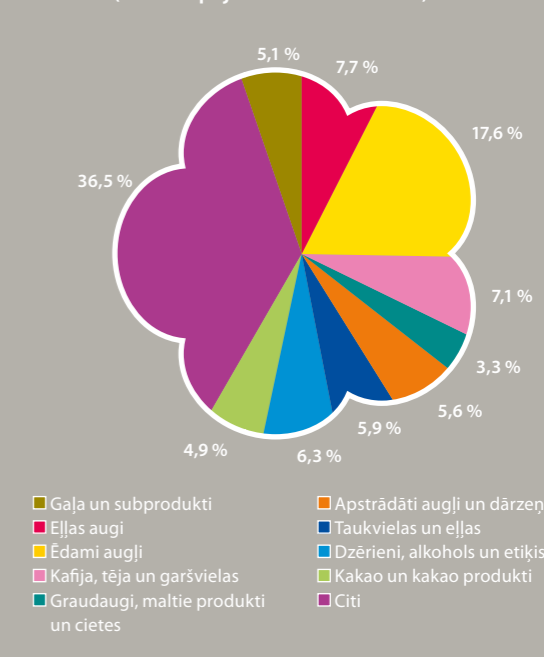
TIRDZNICĪBA AR JAUNATTĪSTĪBAS VALSTĪM

ES lauksaimniecības preču importa apjoms no jaunattīstības valstīm ir iespaidīgs – tas pārsniedz ASV, Japānas, Kanādas, Austrālijas un Jaunzēlandes rādītājus kopā.

GALVENĀS ES LAUKSAIMNIECĪBAS EKSPORTA PREČU GRUPAS (% no kopējā daudzuma – 2005)

GALVENĀS ES LAUKSAIMNIECĪBAS IMPORTA PREČU GRUPAS (% no kopējā daudzuma – 2005)

11.

Cik KLP izmaksā?

KLP ir pastāvējusi vairāk nekā 40 gadus, un tā ir viena no nozīmīgākajām Eiropas līmeņa politikas jomām. Tā kā KLP stājas dalībvalstu lauksaimniecības politikas un izdevumu vietā, nav brīnums, ka šīs politikas budžets ir veidojis ievērojamu daļu no ES kopējā budžeta izdevumiem. Situācija tagad ir mainījusies, jo KLP izdevumiem ir noteikti ierobežojumi un ir attīstījušās citas ES politikas jomas. Taču joprojām pastāv vairāki mīti par KLP izmaksām.

KLP IR ŠĶIETAMI AUGSTAS IZMAKSAS

Pirmajos ES pastāvēšanas gados KLP veidoja nozīmīgu budžeta izdevumu daļu – dažkārt pat divas trešdaļas. KLP izmaksā aptuveni 55 miljardus euro gadā. Tie ir 40 % no ES kopējā budžeta un mazāk par 0,5 % no Eiropas Savienības IKP. KLP īpatsvars attiecībā pret ES IKP pastāvīgi samazinās, turklāt tas samazinās daudz straujāk nekā ES publiskie izdevumi kopumā.

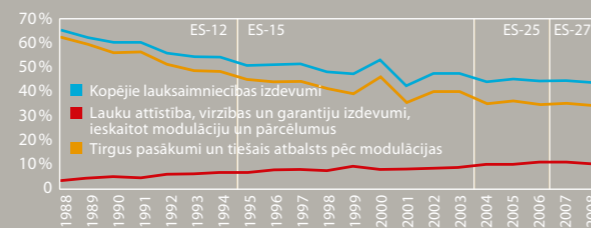
SALĪDZINĀJUMĀ AR CITIEM PUBLISKĀ SEKTORA IZDEVUMIEM TIE IR MĒRENI

KLP izmaksas turklāt jāskata kontekstā. Pretēji tādām jomām kā izglītība, aizsardzība, transports, veselības aprūpe vai sociālā apdrošināšana, kurās izmaksas uzņemas valstu valdības, attiecībā uz ES lauksaimniecības politiku dalībvalstis ir vienojušās, ka lēmumi tiek pieņemti Kopienas līmenī un ka šajā nolūkā jāpiešķir attiecīgi budžeta līdzekļi. KLP finansēšanai katrs ES iedzīvotājs vidēji iegulda 2 euro nedēļā. Tā nepavisam nav augsta cena par veselīgas pārtikas nodrošināšanu un lauku vides uzturēšanu. Budžeta līdzekļu daļa, ko izmanto tirgus atbalstam (labībai, cukuram, liellopu gaļai un pienam) un eksporta subsīdijām, ir samazinājusies, savukārt tiešajam atbalstam un lauku attīstībai paredzētā daļa – palielinājusies.

BUDŽETA KONTROLE

KLP darbojas stingri noteiktu parametru ietvaros. Lai kontrolētu izdevumus konkrētajā gadā un vairāku gadu periodā, ir noteikti budžeta ierobežojumi. KLP tirgus pasākumiem un tiešajam atbalstam noteikti ierobežojumi no 2007. gada līdz 2013. gadam nodrošina, ka reālie izdevumi nepieaug un ar katru gadu šie ierobežojumi kļūs arvien stingrāki, ņemot vērā, ka tiešie maksājumi 12 jaunajām dalībvalstīm šajā posmā pakāpeniski pieaugs, līdz sasniegs veco 15 ES dalībvalstu līmeni. Tajā pašā laikā turpinās KLP reformas (tādas pēdējo 10 gadu laikā notikušas jau trīsreiz), kuru nolūks cita starpā ir efektīvāk novirzīt un kontrolēt izdevumus. KLP izdevumi līdz 2013. gadam reālā izteiksmē ir iesaldēti. Tēriņi tiks stingri kontrolēti – ir ieviests jauns finanšu disciplīnas kontroles mehānisms, kas palīdzēs nodrošināt, ka izdevumu griesti netiek pārkāpti.

LAUKSAIMNIECĪBAS IZDEVUMU ĪPATSVARŠ ES KOPĒJĀ BUDŽETĀ (saistību apropriējumi)

12.

KLP – ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšana globalizācijas apstākļos

ES loma lauksaimniecībā vienmēr ir bijusi:

- Pastāvīgi nodrošināt iedzīvotājiem veselībai nekaitīgu pārtiku par pieņemamām cenām;
- Gādāt par pieņemamu dzīves līmeni ES lauksaimniekiem, paralēli radot iespēju lauksaimniecības nozarei modernizēties un attīstīties;
- Nodrošināt iespēju saglabāt lauksaimniecību visos ES reģionos.

Līdz ar KLP attīstību atbilstoši ES pilsoņu prasībām pieaug šādu faktoru nozīme:

- Eiropas pārtikas produktu kvalitātes uzlabošana;
- Pārtikas nekaitīguma garantēšana;
- Rūpes par lauku rajonu iedzīvotāju labklājību;
- Vides saglabāšana nākamajām paaudzēm;
- Labāku veselības un labturības apstākļu nodrošināšana dzīvniekiem;
- Šīs politikas īstenošana ar iespējami minimāliem izdevumiem no ES budžeta (ko finansē galvenokārt nodokļu maksātāji, t. i., vienkāršie iedzīvotāji).

Tagadējās KLP ievirze atspoguļo tās stratēģiskos mērķus – veicināt lauksaimniecības nozares konkurētspēju pasaules tirgū, ievērojot stingros vides, pārtikas nekaitīguma un dzīvnieku labturības standartus un sekmējot lauku ekonomikas ilgtspēju un dinamiku.

Šodien KLP atspoguļo arī mūsu sabiedrības politisko izvēli – turpināt atbalstīt ES lauksaimniecību, tomēr vienlaikus ņemt vērā iedzīvotāju, nodokļu maksātāju un patērētāju vēlmes un pēc iespējas mazāk kropļot starptautisko tirdzniecību.

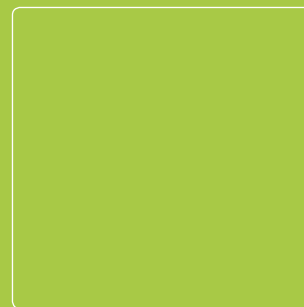
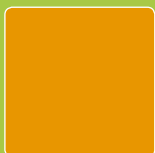
Nākamajos gados KLP turpinās mainīties, lai tā:

- Būtu dzīvotspējīga politikas joma, kas atspoguļo Eiropas sabiedrības vajadzības un vēlmes;
- Veicinātu ilgtspējīgu pieeju lauksaimniecībā – lai tirgū tiktu piedāvāti kvalitatīvi, nekaitīgi produkti un lai tiktu aizsargāta apkārtējā vide un nodrošināta dzīvnieku labturība;
- Atbalstītu lauksaimnieku daudzfunkcionālo lomu, nodrošinot sabiedrībai svarīgas preces;
- Veicinātu izaugsmi un jaunu darbavietu radīšanu lauku rajonos;
- Stiprinātu lauksaimniecības nozares konkurētspēju un novatorismu, lai tā varētu stāties pretī pasaules tirgus izaicinājumiem;
- Tiktu pārvaldīta, balstoties uz vienkāršiem un pārskatāmiem noteikumiem.

Eiropas Komisija
Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts

http://ec.europa.eu/agriculture/index_lv.htm

ital. dienests jums palīdzēs rast atbildes
uz jautājumiem par Eiropas Savienību

Jaunais bezmaksas telefona numurs (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

*Daži mobilo telefonu operatori nenodrošina pieeju 00800 sērijas numuriem vai arī šis zvans var būt maksas.

